

Kinderopvang in Vlaanderen

Wat is het probleem?

Indien we gendergelijkheid willen realiseren dan is het o.a. fundamenteel dat er betaalbare, kwaliteitsvolle en toegankelijke kinderopvang wordt georganiseerd. In het bijzonder voor de alleenstaande ouders waarvan de overgrote meerderheid vrouwen zijn (8 op 10). In 1991 telden we nog 'maar' 140.711 alleenstaande mama's tegenover 38.382 alleenstaande vaders, terwijl in 2008 het aantal alleenstaande mama's al opliep tot 225.983 tegenover 112.457 alleenstaande papa's.¹ Een effectieve toegang tot kinderopvang is een spil van de emancipatie en de gelijke kansen v/m in het algemeen en van moeders in het bijzonder. Daaraan mag niet worden getornd. Kinderopvang moet door de samenleving worden ingericht. Verschillende studies tonen immers aan dat kwaliteitsvolle kinderopvang een positief effect heeft op de tewerkstellingsgraad van vrouwen.² Bovendien is het algemeen aanvaard dat kwaliteitsvolle kinderopvang een economische, pedagogische en sociale functie heeft en een meerwaarde is voor de ontwikkeling van kinderen, vooral voor kinderen uit gezinnen in armoede. Kortom, kinderopvang moet een basisdienst zijn voor alle gezinnen. Vooral voor gezinnen in armoede en gezinnen met lage inkomens is deze basisdienst op dit moment allesbehalve gerealiseerd. Meer nog, de besparingen in de kinderopvang worden werkelijk op deze groep afgewenteld.

In Vlaanderen werkt meer dan de helft van de vrouwen met kinderen deeltijds (52,6%)³. Een tekort aan betaalbare opvang leidt ertoe dat moeders vaak een oplossing moeten zoeken in geen of in deeltijds werk. Maar zeker voor dat laatste betalen vrouwen een hoge prijs: lager loon en geen leefbaar pensioen.

---

¹ Het aandeel alleenstaande vrouwen met kinderen neemt toe van 8,63% in 1991 tot 13,53% in 2008 en het aandeel alleenstaande vaders van 2,35% in 1991 tot 6,73 % in 2008. De Vrouwenraad berekende deze cijfers op basis van de gegevens van de FOD Economie die de [structuur van de bevolking volgens huishoudens: per jaar, gewest en aantal kinderen in kaart bracht \(1990-2008\)](#). Recentere cijfers ontbreken.

² [Barcelona Targets Revisited, Compilation of briefing notes workshop 25 November 2013](#), Directorate general for Internal Policies, Policy Department C: Citizens' rights and constitutional affairs, Women's rights and gender equality, Brussels, 2013, p 11.

³ Kind & Gezin, [Het Kind in Vlaanderen 2014](#), p. 182

Voor de Vrouwenraad moet kinderopvang ervoor zorgen dat werkende ouders, in welke gezinsvorm dan ook, de combinatie kunnen maken van job, kinderen, vrije tijd en sociaal engagement. Het kan niet dat moeders zich verplicht zien om minder te gaan werken door gebrek aan voldoende betaalbare kinderopvang en dat ze daarbovenop later de rekening voor gepresenteerd krijgen.

Dat het anders en beter kan, bewijzen ze in Noorwegen. Daar zijn kinderdagverblijven toegankelijk voor kinderen tussen 0 en 6 jaar, de leeftijd waarop ze verplicht naar school moeten. Er zijn zowel openbare als privévoorzieningen, maar door subsidiëring is er weinig prijsverschil. De eigen bijdrage is laag en de meeste ouders kunnen het zich veroorloven om hun kind naar de opvang te brengen. De gemeenten zijn verplicht om gezinnen met lage inkomens bij te springen en om kortingen toe te kennen voor kinderen uit hetzelfde gezin. Kinderen die 'anders' zijn en kinderen uit eenoudergezinnen krijgen voorrang. Wat blijkt? Lagere tarieven hebben een positieve impact op de tewerkstelling van moeders, vooral dan van vrouwen met een laag inkomen⁴.

Daarnaast stellen we vast dat de kinderopvangsector in Vlaanderen zelf extreem gendergesegregeerd is. Er is een aanzienlijk probleem van doorstroming, en dit zowel horizontaal als verticaal. De sector heeft nog teveel jobs van lage kwaliteit, hoge werkdruk, lage lonen, gebrek aan een volwaardig statuut van 'onthaalouders' (die we sedert de inwerkingtreding van het kaderdecreet 'kinderbegeleider in de gezinsopvang' noemen)⁵.

De Vrouwenraad formuleerde een aantal [aanbevelingen](#) naar aanleiding van de voorbereidingen van het kaderdecreet baby's en peuters dat pas op 1 april 2014 in werking trad.⁶ Ook in het [Vlaams memorandum](#) (juni 2014) breken we

---

⁴ Hardoy. Inés, Norway: Has come a long way – and still strives to improve, Peer Country Comments Paper – Norway, Peer Review on 'Making Work Pay for Mothers' St Julian's (Malta), 18-19 May, 2015, Mutual Learning Programme, DG Employment, Social Affairs, Skills and Labour Mobility.

⁵ Voor alle wijzigingen in het kader van het nieuwe decreet zie [website van Kind en Gezin \(Kinderopvang/nieuw decreet\)](#).

⁶ In voorbereiding van het Peking+15-evaluatieproces in 2010 organiseerde de Vrouwenraad in 2009 een aantal rondetafels o.a. over 'Kinderopvang'. We gingen in interactieve dialoog met experts, sociale partners, overheid (studiedienst van de Vlaamse Regering, kabinetsmedewerkers van toenmalig Vlaamse minister van

een lans voor voldoende betaalbare, toegankelijke en kwaliteitsvolle kinderopvangvoorzieningen in Vlaanderen.

We stellen volgende principes voorop:

- elk kind en elke ouder krijgen dezelfde kwaliteitsgaranties: één kwaliteitssysteem voor de Vlaamse kinderopvang;
- elke kinderopvang heeft niet alleen een economische functie maar ook een pedagogische en sociale functie;
- het kind in zijn totale context staat centraal;
- kinderopvang is toegankelijk en betaalbaar voor iedereen;
- een gelijkschakeling van de arbeidsvoorwaarden voor alle loontrekkenden en een volwaardig arbeidsstatuut voor de onthaalouders

Kinderopvang: kind van de rekening in de besparingsronde en het decreet?

In tegenstelling tot het decreet wordt er niets meer gezegd in het **regeerakkoord** over de belofte dat er tegen 2020 sprake zal zijn van het **recht op opvang**, noch van de doelstelling ‘betaalbare en toegankelijke kinderopvang voor alle ouders’. We zien geen enkele concrete invulling van een duidelijk groeipad terzake. In de [beleidsnota Welzijn 2014-2019](#) zijn enkele doelstellingen opgenomen met betrekking tot voldoende en betaalbare kwalitatieve kinderopvang maar de recente tariefwijzigingen zetten deze ambitie toch op losse schroeven. De uitbreiding van het aantal kinderen per begeleider – zoals voorzien in het decreet – haaks staat op de intentie van de regering om een groeipad naar kwaliteit te voorzien (zoals gesteld zonder

---

Welzijn en Gelijke Kansen, Kind & Gezin), beleidsmakers en middenveldorganisaties (o.a. Gezinsbond, aangesloten leden die kinderopvang organiseren....). De rondetafel resulteerde in beleidsaanbevelingen die goedgekeurd werden op raad van beheer van 17 september 2009. Hierbij pleit de Vrouwenraad voor een tienjarenstrategie voor het Vlaamse kinderopvangbeleid op basis van enkele prioritaire doelstellingen die we vastgelegd wilden zien in het kaderdecreet kinderopvang.

concrete invulling). Experts en internationale normen pleiten voor een viertal kinderen per begeleider terwijl het decreet naar acht gaat⁷.

Er wordt ingezet op de **uitbreiding van kinderopvang** in de drie trappen van de opvang: de opvang met vrij tarief (zal zelfs gestimuleerd worden), de opvang met inkomensgerelateerde tarieven en de opvang met inkomensgerelateerde tarieven met specifieke aandacht voor bepaalde doelgroepen (kwetsbare gezinnen, kinderen met een handicap).

We merken op dat de parlementsleden van de meerderheid in een [motie](#)⁸ bij de besprekingen van de beleidsbrief Welzijn, duidelijk vragen om meer in te zetten op de uitbreiding van de opvang met vrij te betalen tarief. Dit staat in scherp contrast met de doelstelling van het decreet om meer in te zetten op de betaalbaarheid van de opvang voor alle ouders. De Vrouwenraad alsook de Gezinsbond verkiezen dat er meer wordt ingezet op opvang aan het inkomensgerelateerd tarief. Het blijft een open vraag of het optrekken van subsidies vooral in de commercieel georganiseerde kinderopvang gepaard zal gaan met een professionalisering van de opvang (goede arbeidsvoorwaarden en kwaliteit) en aandacht voor de noden van alle ouders. Voor ons blijft het uitgangspunt dat ouders niet de dupe mogen worden van de organisatie van het opvangaanbod.

Daarnaast is er het heikele punt van de mogelijkheid om de dagprijs die aan ouders aangerekend wordt, aan te vullen met allerlei **extra's**, lees **bijkomende kosten** (waarborg, kosten voor facturatie, huisvuil, verzorgingsproducten, laattijdig ophalen..). Zelfs al is er de mogelijkheid voor diegenen die het echt moeilijk hebben om een beroep te doen op een lager tarief dan het IKG-tarief – let wel enkel na een sociaal onderzoek door het OCMW – dan kunnen die extra's de kinderopvang veel duurder maken of voor sommige mensen zelfs onbetaalbaar ... Op die wijze worden binnen de inkomensgerelateerde opvang

---

⁷ Op basis van het kaderdecreet zijn er in de toekomst twee soorten opvang: de gezinsopvang: tot en met 8 kinderen (de huidige onthaalouders) en de groepsopvang: vanaf 9 kinderen (de huidige kinderdagverblijven). Zie [website Kind en Gezin](#).

⁸ [Motie](#) van Katrien Schryvers, Peter Persyn, Martine Taelman, Lies Jans, Cindy Franssen en Lorin Parys tot besluit van de in commissie besproken beleidsnota Welzijn, Volksgezondheid en Gezin 2014-2019 (125 (2014-2015) – Nr. 3 - 11 februari 2015 (2014-2015))

opnieuw schotten (=segregatie) geplaatst waarvan de ouders de dupe van zijn. Men verschuift de solidariteitsbasis van het Vlaamse niveau naar het niveau van de individuele voorzieningen. Uit een recent interview met Karen Daniëls, coördinator van een kinderdagverblijf dat deel uitmaakt van een buurtwerking en focust op maatschappelijk kwetsbare gezinnen vernemen we dat in het bijzonder ouders uit de kwetsbare lagen van de samenleving geen stem hebben. Ze worden niet gehoord en hebben ook niet de middelen om zich te laten horen. Zij illustreert dit aan de hand van een spraakmakend voorbeeld: een alleenstaande moeder van twee kinderen die het met 1000 euro in de maand moet rooien had twee maanden noodopvang nodig voor haar kinderen. Voor die twee maanden moest ze boven op het aangepast tarief nog eens 50 euro waarborg en 90 euro aan huisvuilkosten betalen. Uit het budget van deze vrouw is 140 euro een enorme hap. Knelpunt is hier dat zelfs als de tarieven inkomensgerelateerd zijn de willekeurige extra's dat niet zijn. Karen Daniëls besluit: "in de steden bevindt één op vier gezinnen zich in zo'n economisch kwetsbare situatie. Maar er wordt geen rekening met hen gehouden".⁹ Bovendien zorgt de elektronische tariefberekening voor een bijkomende drempel voor kwetsbare gezinnen¹⁰.

Het principe van '**bestellen is betalen**' dat ingevoerd werd vanaf 1 april 2014 en sinds 1 april 2015 verplicht is voor elke opvang die volgens inkomenstarief werkt, blijkt in de praktijk ook de kostprijs omhoog te drijven. Meer bepaald betalen de ouders voor de door hen gereserveerde kinderopvangdagen, zoals bepaald en overeengekomen in het opvangplan. Wel hebben de ouders recht op een aantal (gerechtvaardigde) respijtdagen¹¹ waarvoor ze niet moeten betalen. Voor elke dag extra betalen de ouders een tarief dat de opvang bepaalt¹². Dit bedrag mag echter nooit meer zijn dan het maximumtarief. Er wordt aanbevolen om weliswaar een redelijke prijs te hanteren gezien de

---

⁹ Bieke Purnelle, *Kinderopvang: het stiefkind van de rekening*, in: De Wereld Morgen 13/02/2015. In het artikel is sprake van 100 euro maar vermoedelijk is dit wel 1000 euro.

¹⁰ Ouders kunnen zelf de berekening elektronisch maken op de [website van Kind en Gezin](#).

¹¹ Dit zijn de dagen (minimum 18 voor wie voltijdse opvang reserveert) waarop het kind niet naar de opvang komt en waarvoor de ouders niet betalen. Voor elke dag extra (zelfs gedekt door doktersbriefje of gezinsverlof) moeten de ouders betalen. Zie [mededeling van Kind en Gezin](#) aan alle kinderopvangorganisaties met subsidie voor inkomenstarief over de opmaak van het opvangplan en de toepassing van het principe dat ouders betalen voor de door hen gereserveerde kinderopvangdagen.

¹² Maximum 27,71 euro (dit bedrag is niet fiscaal aftrekbaar)

sociale opdracht van kinderopvang. De Gezinsbond geeft aan dat in sommige gevallen de gezinnen voor deze dagen van afwezigheid het maximumtarief betalen, ook zij die een lager tarief (soms zelfs minimumtarief) moeten betalen tijdens de dagen dat het kind wel in de crèche of bij de onthaalouder aanwezig is. In bepaalde gevallen worden ouders die bijvoorbeeld een ziek kind hebben letterlijk afgestraft¹³. In bepaalde steden zoals bijvoorbeeld in Gent, betalen de ouders bij een afwezigheid voor een gereserveerde dag (wanneer de 18 respijtdagen op zijn) hetzelfde bedrag als bij aanwezigheid van het kind. Concreet betekent dit dat de ouder het inkomensgerelateerd tarief betaalt dat voor die dag niet fiscaal kan worden ingebracht.

Casus 1

Een gezin maakt gebruik van opvang bij een onthaalouder en betaalt een ouderbijdrage van 9,71 euro. Voor de invoering van het decreet moest er bij ziekte van het kindje niets betaald worden. Het gezin moet nu de maximumvergoeding betalen nadat het aantal respijtdagen op is, een verschil van 18 euro. Omdat dit verschil zo groot is, stuurt het gezin zijn kindje alsmear vaker ziek naar de opvang.

Casus 2

Een alleenstaande moeder volgt een beroepsopleiding en in dat kader ook stages. Zij is omwille van haar traject verplicht een voltijds opvangplan te nemen (er is enkel keuze tussen een halftijds of voltijds opvangplan). De moeder betaalt 6 euro per dag voor de opvang zelf, maar moet na opgebruiken van haar respijtdagen 20 euro boete betalen. Zij maakt omwille van dat grote verschil in kostprijs nu veel meer gebruik van opvang dan tevoren, toen ze haar kindje nog thuis kon houden als er een opleidingsdag weg viel, of in de periode tussen opleiding- en stageperiodes. Daar heeft ze heel veel spijt van omdat ze al zo weinig tijd heeft om samen met haar kindje door te brengen.

---

¹³ Naar aanleiding van de vele klachten over het nieuwe systeem deed Kind en Gezin, samen met de koepels van de opvangsector, een oproep naar de opvanginitiatieven om hen te wijzen op hun verplichtingen. Dit met de bedoeling om in de toekomst modelcontracten aan te bieden én goede voorbeelden naar voren te schuiven. Zie: Lutgard Vrints, *Decreet kinderopvang moet gezinsvriendelijker*, in: de bond 27/06/2014.

Deze casussen werden bezorgd door de Gezinsbond¹⁴.

Het meest schrijnende is de **verhoging van de laagste tarieven**: het optrekken van de minimumbijdrage van 1,56 tot 5 euro per dag zet lage inkomensgezinnen extra onder druk. Rekening houdend met de 'willekeurig' bijkomende kosten en het principe van 'bestellen is betalen' wordt de drempel naar kinderopvang voor de gezinnen uit de lagere en middeninkomensgroepen wel erg hoog gelegd met alle gevolgen vandien voor de maatschappelijke positie van (vooral) vrouwen. Zij zullen vlug hun rekening maken en ervoor kiezen om (deeltijds) thuis te blijven. Met deze maatregelen kunnen we stellen dat het beleid het oude kostwinnersmodel opnieuw in haar armen sluit. Vraag is hoe de Vlaamse regering haar gelofte om de loonkloof te dichten hiermee kan inlossen? Men blijft dus koud en warm blazen!

Wanneer we wat dieper inzoomen op de tariefwijzigingen die gelden van 1 mei 2015¹⁵ zien we dat de **veranderingen** zich vooral situeren in de **laagste inkomenscategorieën**.

Het standaard minimumtarief is nu 5 euro i.p.v. 1,56 euro. Er zijn ook individuele verminderde tarieven (de zgn. sociale correcties) mogelijk, die twaalf maanden geldig zijn (en eventueel verlengbaar):

- Er is 25% korting op het geldende tarief indien één van de ouders zes maand werkloos is of een faillissementsuitkering krijgt; een invaliditeitsuitkering heeft en minstens 12 maanden een verlaagd inkomen heeft uit loon (minstens 50%) of als zelfstandige verlaagde sociale bijdragen toegekend kreeg;
- Leefloners zonder activeringstraject VDAB of OCMW betalen 5 euro;
- Leefloners met activeringstraject VDAB of OCMW betalen 3 euro;
- Wie een inburgeringstraject volgt betaalt ook 3 euro;

---

¹⁴ Mail van de Gezinsbond op 20/02/2015

¹⁵ Vlaamse Regering, Persmededeling van Jo Vandeurzen, Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en van [Kind en Gezin](#), 26 maart 2015.

- Indien het gezamenlijk belastbaar beroepsinkomen op jaarbasis lager is dan 15.820,56 euro en men allebei minstens halftijds werkt krijgt men het tarief van 3 euro. In het geval van een alleenstaande, moet de alleenstaande minstens halftijds werken.
- Asielzoekers met enkel medische en materiële hulp betalen 1,56 euro;
- Het OCMW kan voor 'behartenswaardige gevallen' een tarief bepalen. Zij heeft daarbij de mogelijkheid tussen drie categorieën: de helft van het berekende tarief; het standaard minimum van 5 euro en het laagst mogelijke tarief van 1,56 euro;

Voor alle inkomenscategorieën geldt dat voor pleegkinderen het minimumtarief van 1,56 euro wordt gevraagd.

Voorafgaand aan deze tariefwijziging heeft de Gezinsbond in samenwerking met andere actoren uit het middenveld¹⁶ (incl. de Vrouwenraad), academici en experts minister Vandeurzen aangeschreven (3 maart 2015) en een persbericht (5 maart 2015) verspreid waarin het gemeenschappelijk ongenoegen uitgedrukt werd over de aangekondigde tariefwijzigingen. Er werd opgeroepen tot evaluatie ervan vanuit het perspectief van kwetsbare ouders. In een onderhoud met de minister dat hierop volgde (12 maart 2015) benadrukte men dat er op deze manier voorbij wordt gegaan aan de sociale en pedagogische functie van de opvang, en er enkel de nadruk wordt gelegd op de economische functie (behoefte in het kader van werk). Dit staat uiteraard haaks op de doelstellingen van het decreet. Men benadrukte dat de leefloners te weinig inkomen hebben om belastingen te betalen en dus hun kosten – i.t.t. tot andere gezinnen - niet kunnen aftrekken. Bovendien wees men op het drempelverhogend effect van een individuele beoordeling door het OCMW. Niet alle mensen die een verlaagd tarief nodig hebben, zullen weten dat ze naar hun OCMW dienen te stappen, zullen de stap durven zetten of zullen door het OCMW een lager tarief toegekend krijgen. Daarnaast is er het feit dat sommige leefloners niet onmiddellijk of zelfs nooit geactiveerd kunnen worden.

---

¹⁶ Naast de Gezinsbond en Vrouwenraad zijn de andere ondertekenende middenveldorganisaties: Welzijnszorg, Caritas, Netwerk tegen Armoede, ABVV, ACV en ACLVB en Prof. Michel Vandenbroeck als expert.

Men vroeg een automatische toekenning van het minimumtarief van 1,56 euro aan alle leefloongerechtigden.

In de persmededeling van de Vlaamse regering (26 maart 2015)¹⁷ merkten we op dat er weinig of geen rekening gehouden is met onze grieven. Wel werd aangekondigd dat een voortgangsoverleg dat bestaat uit vertegenwoordigers van de kinderopvangsector en van gebruikers, het systeem zal evalueren en monitoren. Dit overleg werd in oktober 2014 in de schoot van Kind en Gezin opgestart.

Wat betreft de **voorrangregels**: in Vlaanderen moeten IKG-initiatieven 20 % kansengroepen opvangen. Uit onderzoek blijkt dat slechts 50 % van deze initiatieven aan dit percentage geraken, waaronder veel OCMW's.¹⁸ De regering geeft aan om uitbreiding te voorzien in trap 3 (kwetsbare gezinnen, kinderen met een handicap) maar voorziet ook nadrukkelijke stimulatie van trap 1 (opvang met vrij tarief). Hierbij valt te vrezen dat het ene ten koste zal gaan van het andere. In principe moeten alle gesubsidieerde opvanginitiatieven de sociale functie realiseren. Elk initiatief dat subsidies krijgt dient rekening te houden met de noden van alle ouders. De sociale functie dient niet om te remediëren. Met ander woorden: opvang is geen hulpverlening. Onderzoekers geven aan dat er meer hybride vormen van kinderopvang moeten bestaan die kunnen evolueren. Dit betekent dat op eenzelfde plek dat sterk ingebed is in de omgeving van het kind (buurt) verschillende opvangvormen en -functies worden aangeboden die ondersteund worden door polyvalente teams waarin psychologen, pedagogen, verpleegkundigen, ... samenwerken. Dit houdt uiteraard in dat het financierings- en subsidiëringskader zich verruimt.¹⁹ In één van de Hartewensen van de beweging Hart boven Hard, waaraan ook de Vrouwenraad deelneemt, wordt een sterk pleidooi gehouden voor een leefbare buurt waarbij toegankelijke en kwalitatieve kinderopvang deel uitmaakt van de basisvoorzieningen die mensen met elkaar verbindt. Daartegenover staat de

---

¹⁷ Zie voetnoot 15

¹⁸ De Vrouwenraad vernam deze informatie als deelnemer aan het Overleg over de rol van Openbare diensten in de strijd tegen armoede – Kinderarmoede, georganiseerd door het Steunpunt tot bestrijding van armoede op 02/12/2014.

¹⁹ idem

tendens dat steden en gemeenten wel steeds meer bevoegdheden krijgen, maar steeds minder geld.²⁰

Daarnaast dient benadrukt dat het absoluut noodzakelijk is een **armoedetoets** toe te passen op de uitvoering van het decreet in het algemeen en de wijzigingen inzake de inkomenstarieven in het bijzonder.

Daarnaast blijft de **toegankelijkheid** een heikel punt vooral voor gezinnen in armoede, zij zijn meestal onvoldoende geïnformeerd over het aanbod, de voorwaarden, de inschrijvingsprocedures, de voorrangregels...van kinderopvang. Het regeerakkoord schuift de piste van de kinderopvangzoeker naar voren om ouders en opvang te verbinden. Het decreet benadrukte naast de Kinderopvangzoeker ook een brede invoering van de **Lokale Loketten Kinderopvang**. Dit systeem dient geëvalueerd (zoals voorzien in de beleidsnota van de minister van Welzijn), ook met ouders in armoede om na te gaan of de toegankelijkheid kan verbeterd worden voor hen.

Om de toegankelijkheid te verhogen is het van belang om complementaire kanalen te zoeken om gezinnen in armoede bekend te maken met kinderopvang zoals via het samenwerken met netwerken (in de buurt, tussen verschillende organisaties), toeleiders en vertrouwenspersonen of ervaringsdeskundigen.²¹

We kunnen hiermee enkel besluiten dat de uitvoering van het nieuwe decreet nauwlettend moet opgevolgd worden om alle functies van kinderopvang te realiseren en kinderopvang een vanzelfsprekend recht wordt en blijft van elk kind.

---

²⁰ [Zie hartenwens: Leefbare buurt](#) op de website van Hart boven Hard.

²¹ Zie voetnoot 16